

O stilistică nouă?

Criticul sovietic A. I. Efimov s-a dedicat în ultima vreme problemei de stilistică. După monografia despre limba satirilor lui Saltikov-Scedrin, după manualul de istorie a limbii literare ruse și după alte studii privitoare la limba literară, el a publicat de curând, la Moscova, în editura Universităţii, *Stilistica limbii literare artistice* — un volum de peste 400 de pagini.

Numindu-și cartea *Stilistica limbii literare artistice*, autorul a vrut să arate chiar din titlu că înțelege să facă deosebire între stilistica în general și stilistica artistică. El a vrut să justifice totodată o metodă de cercetare, folosită des în ultima vreme, dar care dădea naștere la unele nedumeriri cu caracter teoretic.

Pentru a le risipi, A. I. Efimov se declară de la bun început partizan al unei singure stilistici, căci — spune el — „stilistica limbii literare artistice este cea mai importantă parte a stilisticii limbii naţionale”. Autorul nu-și propune așadar să întemeieze o nouă disciplină lingvistică, ci să facă doar o delimitare, să precizeze raporturile dintre întreg și o parte a lui.

În acest scop, el discută și legăturile dintre stilistică și celelalte ramuri ale lingvisticii. De la Lomonosov încolo, stilistica a fost socotită adesea în cultura rusă și sovietică o continuare firească a gramaticii. Belinski și numea „sintaxă superioară” sau „concluzie a gramaticii”, cerându-și să analizeze limba măiestrilor scriitorului și modul cum ei au utilizat procedeele limbii în stilul lor individual.

Dobroliubov și Cernișevski vedeau lucrurile în același fel. F. I. Buslaev, unul dintre cei mai renumiți specialiști sovietici în stilistică, spune și el, în 1941, într-un studiu despre predarea limbii materne, că stilistica este în esență gramatică. În concluziile la discuțiile despre stilistică, duse acum trei ani în colonele revistei *Voprosi Iazikoznaniia*, V. V. Vinogradov făcea însă deosebire între cele două discipline. Considerind stilistica un domeniu în care își dau întâlnire toate laturile limbii, el constata că această ramură a lingvisticii are ca obiect tot laturile de limbă ca și lingvistica, dar le privește dintr-un punct de vedere propriu, ocupându-se de ele numai în măsura în care între aceste fapte se stabilesc diferențe determinate de funcția pe care sînt chemate să o îndeplinească. De obicei diferențierea este expresivă și treburile urmărirea în strînsă legătură cu formele limbii în general. De altminteri, o diferențiere funcțională nici nu s-ar putea imagina altfel, căci, în fond, este vorba de un fel de izolare expresivă a cuvintelor, expresiilor sau construcțiilor sintactice în funcție de nevoile diverselor modalități de exprimare.

Autorul studiului adoptă această poziție. Pentru el, identitatea dintre gramatică și stilistică nu mai constituie un principiu, cu toate că după cum arată el însuși, în gramatică sînt întotdeauna binevenite ob-

...ideilor

servențiile stilistice. Obiectul stilisticii nu putea fi însă definit pe deplin dacă nu se încerca și definirea funcției stilistice. Noțiunea aceasta trebuie legată de rolul și destinația cuvintelor și expresiilor, care depind altă dată de ideile al căror conținut și de maniera artistului. Această condiționare nu este însă unică. Funcția stilistică depinde și de stilul general în care este utilizată, căci stilurile generale ale limbii, caracterizate prin structuri proprii de exprimare, prin lexie limitate, nuanțe semantice, frazeologie și construcții specifice conțin și ele elemente care pun în lumină rolul și destinația cuvintelor sau expresiilor verbale.

De aceea, autorul studiului la care ne referim definește obiectul stilisticii printr-o serie de restrîngereri și delimitări care justifică totodată și existența unei stilistici artistice. Dar dacă obiectul stilisticii, precizat în acest mod, nu mai dă naștere la discuții pentru că nu există deosebiri esențiale între stilistica limbii și stilistica limbii artistice, există deosebiri importante în felul cum urmăresc cercetătorii obiectul acestei discipline. Lingvistul îl privește într-un fel, literatul în alt fel. Cel din urmă dă atenție tuturor procedurilor lingvistice existente în opera literară. El trebuie să le analizeze ca pe un sistem raportat la istoria limbii literare și la dezvoltarea artei cuvintului. Acest punct de vedere a fost susținut și la noi de Al. Graur care în articolul său „Cum se studiază limba literară” cerea lingvistului să descopere în opera scriitorului acele elemente lingvistice care pot fi preluate de alții, care corespund cu evoluția limbii literare.

Literatul, continuă A. I. Efimov, poate și trebuie să se ocupe de mijloacele de exprimare din opera artistică numai în măsura în care ele îi sînt necesare spre a preciza concepția operii, spre a sublinia caracterul personajelor sau a identifica afinitățile scriitorului, preferințele sale pentru un tip de literatură. Metoda este larg utilizată în stilistica noastră de T. Vianu care, fiind în primul rînd critic literar, se află de mult pe o asemenea poziție, despărțindu-se de lingviști mai cu seamă prin scopul, obiectivele și rezultatele cercetării. Practica însăși împinge pe criticul de talent să-și îngreiească analiza în funcție de ceea ce vrea să comunice. Scopul său este explicarea opereii literare, nu a limbii, explicarea stilului scriitorului, nu a stilurilor generale.

Stilistica lui A. I. Efimov reprezintă în această privință o excelentă clarificare teoretică. Ea răspunde în plus și la alte numeroase probleme. Pe lângă ilustrări din marii scriitori ruși și sovietici, fiecare capitol conține observații cu caracter general, fiecare are un miez teoretic. Autorul formulează, de exemplu, în partea privitoare la metaforă o condiție cu caracter de lege. Metafora literară — arată el — există în realitate dinainte de a fi utilizată de scriitor. Ea este pregătită, citeadată poate în chip rudimentar, dar în orice caz pregătită de întreaga evoluție a sensurilor și probului stilistic al cuvintelor. Scriitorul nu face decît să continue și să îmbogățească o tradiție, sintetizînd tendințele din limba comună.

A. I. Efimov se oprește la multe alte probleme. El studiază în amănunte raporturile dintre limba scriitorului și limba comună, sinonimia și frazeologia, analizează vocabularul din punct de vedere stilistic, cercetează din același punct de vedere procedeele sintactice, clasifică metaforele după cuvintele care le-au determinat, descrie categoriile de cuvinte expresive, explică modul lor de formare ș.a.m.d.

În cuprinsul acestui articol am vrut să subliniem doar faptul că, sintetizînd și dezvoltînd problemele actuale ale stilisticii, A. I. Efimov a făcut un excelent serviciu acestei discipline, al cărui aspect particular de stilistică artistică a fost fundamentat teoretic și ilustrat practic.

I. Cotoanu

Kukrinkin: Ilustrație la nuvela „Omul în găoace” de Cehov

...filmului „Fiul pescarului”

Estetica sovietică a lansat un termen tehnic nou: „romantismul socialist”, care diferă de vechiul romantism prin orientarea în timp. Vechiul romantism era un refugiu în poezia trecutului, cel nou privește spre viitor. Nu se zugrăvește trecutul astfel încît să perceapem într-insul viitorul care se zămisleşte ca fătul în pîntecele născătoare. Și o asemenea privilegiu este mult mai emoționant decît o simplă și naturalistă înșurire de fapte întimplare, iar lemele, care în care o asemenea tulburătoare generație se poate produce, sînt de o diversitate infinită.

Cadru al noul film sovietic „Fiul pescarului” este acela al unui sat pescăresc din timpul țarismului. Pescarii trăiesc cu secole primitive și încearcă fără avînt. Produsul vînzării lor este mereu depreciaț de către marșavii iscusite ale negustorilor, care cumpără pește pe nițică. Se mai adaugă și alte mici combinații de împrejurări acordate în momente grele și care seamănă foarte mult cu tehnica perisă a defuncțiilor „invoiei agricole” de altă dată.

Printre pescarii aceștia se află unul care stăruie și gîndește altfel decît ceilalți. Are și pasiunea vîntătorului, și pasiunea născocitorului. Prima îl face să nu pregete niciodată a porni cu loca în pînă furtună, iar spiritul lui inventiv îl face să construiască un săvod mai bun, cu care obține pește mai mult. Apoi clădește în secret o ghețarie pentru a „valoriza” prețul mării și a o vinde la momentul potrivit. Dar negustorul bogat veghează și îl îngîne îndrăznelului novumitate cere. Acesta parează lăuntru solidarizării pe mulți țărani într-o cooperativă. Negustorul își continuă eforturile într-un fel cooperativ.

Plănuștele manevrelor lui reușesc. Cooperativa se naște, iar scena finală ne arată multimea de victime decimate, dar totodată ferm hotărîte să o ia de la început. Eroul apare în plan apropiat punîndu-și viteză spre ochi și pornind, cu toți ceilalți, la pescuit, la vîntătoare unui nou viitor mai bun.

Alături de acest „fir roșu” al poveștii se mai țes și altele. Există diverse episoade de dragoste, de drame conjugale, de certuri de familie: avem apariția unui „tartufe” care face pe omul sfînt și porcede în numele bibliei la tot soiul de intrigi murdare. Avem de asemenea o vastă galerie de portrete, țărani și țărănci de toate vîrstele, de o autenticitate și de o varietate fizionomică remarcabilă. Apoi, în cursul poveștii, ni se arată peisaje de iarnă cum numai în vis, cum numai în basme mai aflăm. Știi, peisajele acelea care par decor de teatru nu fiindcă miros a carton presat, ci pentru că se înscriu într-un cerc închis care reflectă tendința ochiului nostru de a decupa realitatea în spații de mîntea noastră fîurite, împrejmuite, alese și înfrumusețate ca un tablou de pictură. Sînt îndeeșbi cîteva drumuri pe zăpadă prin pădure care dau impresia că au fost direct desenate de voință și dorință artistică.

În sfîrșit, filmul mai are un element de realizare artistică foarte important. Este fîptura fizică a eroului principal. Actorul Eduard Pavlus este un colos de 2 metri, cu trup grațios prin proporția dintre dimensiuni. Pe acest corp de gigant — un cap cu trăsă-

turi de medalie, cu o expresie totodată tînă și serioasă, dîrză și blîndă, inteligentă și pasionată. În ordinea meșteșugului regional al detaliilor, putem semnala îndeeșbi două calități. Eroi, și mai ales cel principal, mai mult face decît zice. Lucrurile cele mai importante el le îndeplinește în tăcere, fără a-și rosti gîndul. După ce fapta eroului s-a sfîrșit, aflăm că gîndurile lui fuseseră mai multe, la prima vedere contradictorii dar în fond compatibile și armonioase. Al detaliu impresionant, avem la un moment dat, în plan apropiat, o scenă de dragoste, cu dezmierdări reciproce. Nu este de loc sărutul hollywoodian pe 10 metri de peliculă. Este un schimb de alînări cu mîna pe obraz, ca atunci, cînd mingiina un copil și, exact ca atunci, făcute și răsunate de celălalt în același fel. Ele vin după hotărîri de iubire compuse din sentimente complexe, sentimente în luptă unul cu altul și topte pină la urmă ca într-un acord muzical.

D. I. Suchianu

Carnet

Un mare succes cunoaște la Moscova spectacolul cu piesa „Ultima etapă” a scriitorului Erich Maria Remarque, ce se joacă pe scena Teatrului Central al Armatei Sovietice.

Zilele trecute s-a încheiat la Moscova consfățuirea cineaștilor sovietici. Discuțiile au fost purtate în jurul problemelor ridicate de conținutul ideologic și de nivelul artistic al filmelor, a problemelor de tematică, scenariu și regie ca și de pregătirea tinerilor actori și folosirea judicioasă a cadrelor cinematografice în general.

În arhiva Turgheniev de pe lângă Biblioteca populară din Paris au fost descoperite cîteva manuscrise inedite aparținînd marelui scriitor rus. Printre acestea, un poem dramatic în

versiuri intitulat „Ispita sîntului Anton”, un concept al romanului „Două generații” și un fragment din comedia „Două surori”. Tema acestei piese, în care Turgheniev a început să lucreze în anul 1842 dar pe care n-a lămurat-o, a fost folosită mai tirziu de autor pentru comedia „O lună la țară”.

Nuvela „Duellul”, una din cele mai remarcabile creații ale marelui scriitor realist rus A. I. Kuprin a fost recent transpusă pe ecran. Noua realizare a cinematografiei sovietice, imagine vie din viața Rusiei din preajma primei revoluții ruse, are ca principalii interpreți pe cunoscuții actori Irina Șobheva, Iuri Ruzriev și Andrei Popov. Muzica filmului aparține compozitorului A. Haceturian.

SURIKOV

Surikov: „Capul boieroaicei Morozova”

Asa cum l-a văzut și l-a zugrăvit Repin în 1887, chipul lui Vasilii Ivanovici Surikov, la vîrsta de 39 de ani, pare detașat din lumea epică a legendelor rusești. Strănește al „caznicilor de la Don, născut în îndepărtatul Krasnoiaisk al Siberiei, elev al Academiei din Petersburg, îngrijitor al Moscovei în al cărui prezent înălțat zăbuțului trecut al neamului său, călător în apu-

alcătuiesc niciodată o masă oarbă, strînsă laolaltă de întimplare. El devin conștiința vie a însăși întimplării pe care o ridică la nivelul unui fapt semnificativ. Și la rândul ei întimplarea ca înălțătura omenii, îl sporește și îl deținează ca înviidatului.

Opera lui Surikov este impunătoare prin amploarea compoziției, prin virtuozitatea înălțății ei dinamice. Compoziția lui ne apare sub un dublu aspect: unul de ameliorează împrăsiere, în care se desprind episoade multiple; altul de o mare putere de însumare, de strîngere, care îl dă o fermă și expresivă unitate. Gestul deschis și patetic al boieroaicei Morozova (din tabloul „Deportarea boieroaicei Morozova”, pictat în 1881) ce pare a deștepă un suflet colectiv, răceala implacabilă a călătorului din dreapta (în tabloul „Dimineața executării strelțiilor” executat în 1881) cumplita, săbatarea puritate a mongolilor ce trag cu arcul în oastea cuceritoare a lui Er-

...plastică

mul care-l relevă, la Roma pe Michelangelo, la Florența pe Rafael, la Paris pe Corot și Delacroix, V. I. Surikov rămîne întotdeauna frate bun întru vigoare și vis cu poporul acela puternic și zăbuț, crunt și sensibil, eroic și vicisător care l-a inspirat în întreaga sa operă.

Surikov nu este un cronicar al faptului mărunț, un pictor al simplieri întimplări, care i-ar fi fost prilej de desigurare a darului pentru compoziție și portret. Nu este nici numai un îndrăgostit al liniei și culorii, cu ajutorul cărora să dea expresie unei viziuni interioare. Surikov se inspiră din eposul rusec, care în opera lui obține o concentrare și o intensitate ce dau leguinei putere de act.

Omul singur nu l-a interesat decît în măsura în care acesta participă la acțiunea care-l face solid cu istoria neamului său. Și atunci cînd — areorii — apare pe primul plan al viziunii din ambele sale compoziții un anume personaj, acesta devine intruchiparea însăși a sensului, a tematicii întregului tablou, căpătînd o măreție de simbol, exprimat adeseori printr-o retorică rece. Oamenii tablourilor lui Surikov nu

mai, care are — în multipla el expresie — ceva percutant și jalgerător ca un proiectil (în tabloul „Cucerirea Siberiei de către oastea lui Ermak”, executat în 1885), toate acestea dau măsura unei arte expresive ce transfigurează anecdoticul în dramatic.

Dar în alte tablouri ale lui Surikov acțiunea aceasta, multiplă și obiectivă, se topește într-o lume interioară. Sub aparența liniște a ambianței în tabloul „Mensikov la Berzovo” (1883), figurile calme lasă să presimțim o devastare lăuntrică. Aici nu mai avem a face cu un dramaturg al faptelor, ci cu unul subiectiv, intim, a cărui nesfîrșire dă acestei opere, simplă construită cu doar patru personaje, o viziune tot atât de vastă ca și în marile compoziții.

Restringîndu-se la figura umană individuală, portretistica lui Surikov relevă, sub multiple și caracterizate aspecte, a ceea ce sufletul rusec, pe care-l face să cînte, atît de subtil în simplitatea lui cuprînzătoare marele compozitor Musorgski.

N. A. Musicescu

„Caleașca de aur” la Teatrul Național — (Comedia)

Din piesele lui Leonid Leonov prezentate pînă acum în țara noastră — „Un om obișnuit”, „Invația”, și acum în armă, „Caleașca de aur”, — a început să se contureze un proiect interesant de dramaturg, care oculte locale comune, pătrînd în sfîrșit în viața spirituală a omului sovietic din diverse momente istorice, tragice și edificatoare cu privire la idealul etic al unei societăți în plină dezvoltare spre perfecțiune umană. Conștientismul placid la unele convenționalisme de fond și de formă n-are nimic comun cu atît de înaltă rațiune a lui Leonid Leonov, care nu se sîștează să atîngă locuri uneori furturoase, în care însă simle pulsînd viața și omul în toată multilateralitatea aspectelor lui.

În ultima sa piesă, „Caleașca de aur” Leonid Leonov aduce în dezbatere o problemă, pentru rezolvarea căreia omenirea și-a pus de veacuri în mișcare întregul ei bagaj de invenții materiale și toate resursele spirituale: problema fericirii. Nu prin teorii abstracte și nici prin discuții filozofice, ci printr-o istorie aparent simplă, bogată însă în implicații umane, sociale, filozofice-etice, Leonov își expune crezul lui despre posibilitățile fîuririi unei fericiri profunde și durabile.

Pentru părinții Mașei Poroșina, pe care o lubea cu înflăcărate învîțătorul foarte sărac Nikolai Stepanovici Kareev, idealul fericirii ar fi intruchipat în simbolul căreții de aur, cu care învîțătorul ar fi trebuit să vină și să-și ducă logodnica spre o viață îndestulată și cu tot felul de bunuri materiale cunoscute de omenie. După această caleașcă de aur a plecat disperat învîțătorul tocmai în Pamir, făcînd să i se piardă urma, lășind doar amintirea în inima îndurerată a Mașei, care n-a avut tîrziu să se împotrivescă voinței părinților ei, robii și poate și ea, pentru o clipă, de mirajul căreții de aur.

Totul în actual i amintește de ingrozitorul război care abia s-a încheiat. Și hotelul deteriorat și abia încălzit în care nimereste Kareev cu fiul său, și lumina soarelui care becului din cameră, și resturile de febre și mobilă pe jumătate arse, folosite pentru aprinderea focului, și tavanul prin care pătrund picături de ploaie, și suterul vîntului care în asemenea condiții e parcă mai trist, mai pătrunzător. „În lumina de amurg, norii parcă ard moenit, fumegînd ca niște lemne ude” — scrie dramaturgul însuși în indicațiile sale

de decor, indicații care conțin reale valori poetice, formînd o unitate deplină cu valoarea literară a textului dramatic. La această atmosferă de primanță se adaugă prezența vie a ideii războiului, în persoana colonelului Beriozkin, personaj simbolic, purtător al mesajului de justiție și de îneplănire al autorului. Apariția sa este de fiecare dată semnificativă, el vindu-se ori de cite ori este nevoie să se lămurească ceva, să se definească o poziție, să se ia o hotărîre importantă. O singură dată greșește Beriozkin, atunci cînd vrea să împingă spiritul său de justiție pînă la o intransigență absolută, inumană: cînd vrea să-i dezvăluie tinerii Mașa mirșiva tatălui ei.

În atmosfera deprimantă a actului I, în care academicianul Kareev, devenit celebru, ia prima dată contact cu locurile și oamenii pe care-i părăsise cu 20 de ani mai înainte, răsună totuși optimist și încărcată de fîgăduieli luminoase de viitor veselia colhoznicilor, care sărbătorește întocirea din război a tractoristului lor. Contrastul face mai pregnantă ideea triumfului vieții asupra tuturor grelelor încercări la care războiul l-a supus pe oameni, și mai vibrantă setea lor de fericire.

Leonid Leonov este un bun constructor. El clădește din primul act o temelie solidă dramei, punîndu-și în prezență tuturor factorilor pe care-i va dezvolta mai departe, încercînd să dea răspuns întrebărilor stîrnite. El își permite îndrăzneții pe care numai un maestru al construcției dramatice și al sugesției poetice, cum este el, le poate duce la capăt fără greș. De pildă creează un personaj, pe care-l pune chiar în fruntea listei personajelor piesei și pe care-l urmărește pas cu pas în acțiunile lui, fără a ni-l arăta în scenă nici măcar o dată. Și totuși izbutește să creeze un personaj viu, pe care spectatorii l-ar putea recunoaște, dacă vreodată l-ar întâlni. E Serghei Zaharovici Scelkanov, directorul fabricii de chibrituri din orăș, soțul Mariei Sergeevna, pe care o înșală cu cîșimș, așa cum a încercat să înșale poporul pe front, atunci cînd s-a rînit într-un accident de motocicletă, pentru a scăpa de luptă în linia întâi.

Scelkanov e un simbol în piesă, așa cum un simbol este caleașca de aur, sau acțiunea justifiară a neindupcătului colonel Beriozkin.

În jocul acesta de simboluri, caleașca de aur este menită a semnifica o întreagă concepție de viață, profetată de o anumă societate, în care

confortul material reprezintă supremul ideal; concepție respinsă de omul nou societății, pentru care viața are bunuri mai de preț, măsurate în valori umane profunde și trănicioase, la de ce în finalul piesei simbolul apare într-o nouă ipoteză, mîrlîndu-și o totală răsturnare de valori pe plan etic și social; tînarul Iuri Kareev, fiul academicianului Kareev, îndrăgostit de Marika, fiica Mariei Sergeevna (Mașa Proșina de altă-

...dramatică

dată) îl oferă iubitei „caleașca de aur”, sub forma unei minimeze călătorii în Pamir și a unui tral îndelungat. Iar tînarul Marika, reprezentată a unei generații noi, care a trăit marea încercare a războiului, preferă acestei străluciri de supraluce fericirea simplă, dar adîncă, pentru că e fîurită cu dragere și înțelegere de Timoșea Negrihin, cel care războiul l-a luat vederea, dar n-a putut putu să-i înfruntă și îndrăzneția de a nu se lăsa biruit de infirmitatea fizică.

Desigur că o piesă atât de complexă, bogată în semnificații și implicații de tot felul, cere o pătură în scenă care să-i pună în lumină înțeleșurile și o interpretare, care să dea viață lumii de idei și sentimente a personajelor. În ceea ce privește descifrarea sensurilor piesei, cred că regizorul Marii Chioșari și talentații actori ai Teatrului Național au priceput lucrurile să-și revizuiască. Aceste piese au fost corect înțeleșite și transmise publicului.

Sînt de remarcă cîteva creații actoricești deosebite. Semnalăm ca care Costache Antoniu, în rolul eroului, deosebită de autenticitate și credibilitate în personaj ca Negrihin. După ce o scara mai înaintată în țară pe bîrlîm lanca din „Acuș, departe”, și ce alți mai impresionanți, cu cit deșchimbă dintre cele două personaje se creează printr-o variație a mijloacelor de expresie aproape indefinibile. Tipul cetățeanului modest, dar dintr-o bucată, gata să renunțe la cele necesare pentru binele obștesc, în același timp bărbat tomatic, fînt pușin sub papuc de nevasta tinerică, și făcînd singur haz, cu un umor înțelept, de robia plăcută în care singur s-a vîrit, a avut în Costache Antoniu un interpret de o expresivitate discretă și naturală.

Cu altele de mijloace, țîmînd de

arta compoziției. Ion Fîntesleanu a creat chipul academicianului Kareev, care măsoară realitatea orașului care l-a respins cu un sleri de soț, col mai înainte, de la înălțimea umărului cunoscut pînă peste noua mîri și fîri, călătorii, instării. Edificația este îndeeșbi scena întîlnirii dintre Kareev și Maria Sergeevna, în fața lui iubitei, și în prezența marelui apreciat și iubid de omenie, a soțului vîntător. Emoția simplă și

pozi Petruț a dat-o personajului Timoșea, înscind din acest tînar înflăcărat, dîrz și bîntîrit un neajutorat, care bate pînă mali eroul și brațele, peșind pe fața un zîmbet trist, nehotărît și revărsat. După întîlnirea Timoșea și-a pășit toată vigoarea morții și spirituală. Și era necesar ca aceasta să apară în scenă.

După cum era neamur da colonelul Beriozkin, în cînda semnificației sale simbolice, să apară mai viu și mai puțin retoric decît l-a prezentat Tonia Dmîtriu, al cărui glas expresiv și bine modulat nu are todeauna o fundamenteare emoțională lăuntrică.

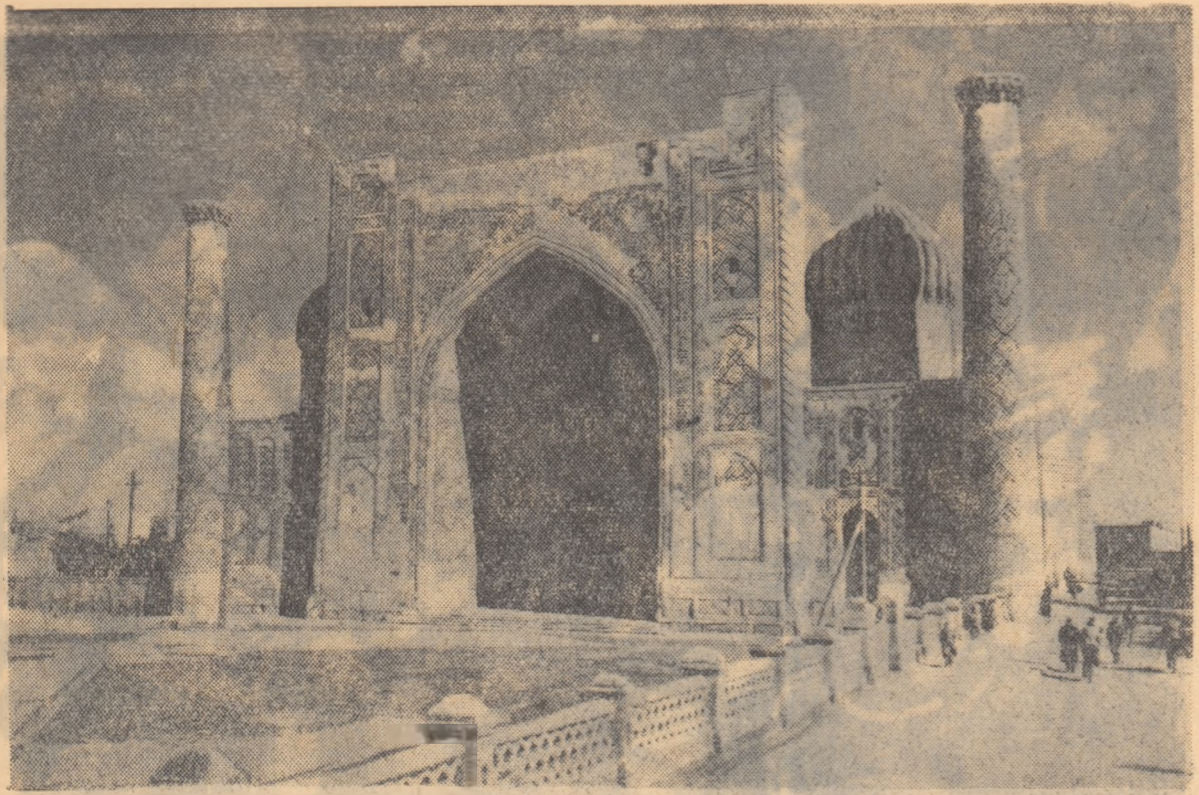
Trebic remarcăm progresul tinerii actrice Dragă Mihail, plină de umor și de simpatie în rolul Dașei, simpatizînd și puterea de emoționare a Cerei Patrășescu în rolul Marikii, amovîră în rolul Faldii în „Cucerirea” Taban Turkovskaia, corectitudinea (și alți) lui Matei Gheorghiu în Iuri Kareev, umorul popular al lui Ion Ilescu și N. Gr. Bălănescu în rolurile cu totul episodice dar limpede schițate, ale celor doi președinți de colhozuri.

Reprezintă însă regizorul faptul că în această măsură în care a lucrat cu actorii descifrînd cu ei sensurile personajelor, n-a cauzat unele mijloace semnifice care să pună în valoare sau mai mare expresivitate semnificative simbolice ale piesei. Acțiunea scenică se desfășoară corect ca într-o piesă obișnuită, cu oameni obișnuiți, care-și trăiesc stările lor sufletiste, epiermîndu-și corect sentimentele. Dar nu mai mult.

Pictorul scenograf M. Tofan a încercat să creeze un decor jurnalete similitud, luminoase construit. N-a izbutit să realizeze însă cel mai potrivit cadru scenic. Înfi, pentru că a îngreunat spațiul scenic obșgînd interpretării să se îngheșe pe o arde mică, sau să înșe din cadrul camerei, proiectîndu-se pe fondul furtunos al noilor în mișcare (actul I), apoi pentru că acești nori în continuuă agitație au format o permanentă prejudec de deplasare a atenției publicului de la acțiunea din interior spre exteriorul unde de fapt nu se petrecea nimic important pentru drama noastră.

Chiar și cu aceste slăbiciuni, spectacolul „Caleașca de aur” de la Teatrul Național Comedia se bucură de o caldă apreciere a publicului larg, pe care problematica bogată și poezia vieții cuprînsă în piesa lui Leonid Leonov nu-l pot lăsa indiferent.

Margareta Bărbuță

Uzbekistan. Moscheia Șir-Dor, unul din monumentele arhitecturii secolului al XVII-lea.

Bucureștii în ianuarie 1859

Un recensământ din 1859 atribuit orașului București peste 100.000 locuitori. Era un oraș mare, în care pătrunseseră semnele înnoirilor. „Clădirile cele vechi orientate au perit mai cu totul din capitală”, scria un contemporan, neuitând să adauge că strada Mogoșoaia — în apropierea fostului Teatru Național — dădea vizitatorului impresia că se găseau „într-una din cele dintii capitale ale Europei”. Podurile de lemn, care mai acoperiseră străzile orașului cu câteva decenii în urmă dispăruseră, dar vechea orânduire nu fusese înlăturată. Schimbându-și hainele fanariote prin cele regulamentare, iar din 1857 arătându-se gata să accepte noile rândurile pe care Europa apăsătoare burgheză voia să le dea Principatelor, marea boierime păstra în ea întreaga dorință de putere. Ea nu voia să înțeleagă că roata istoriei e nelertătoare, alungind vechiul și ridicând noul. În fața marilor boieri conservatori și reacționari, se ridica — strâns în jurul ideii Unirii, dar și în jurul aceleia de înălțare a vechilor rânduri — partida națională, grupare largă, care mergea în rândurile ei forțele politice ale timpului: domnie de schimbări, deși de pe poziții diferite. Sprâjind partida națională, masele de la orase și săta credeau că Unirea nu va aduce numai formarea unui stat național, dar că ea va fi înainte de toate calea de realizare a năzuințelor lor sociale. De aceea, ele sprâjind cu entuziasm înfăptuirea Unirii.

Bucureștii — orașul pe care totii unioniștii îl desemnau ca viitoarea capitală a României — erau cel mai de seamă centru al luptei populare românești în începutul anului 1859. Aci trebuia să se hotărască „care pe care”. Moldova a alesese un „om nou”, pe Alexandru Ioan Cuza, dar în țara Românească, sorții unei birnioniste nu păreau prea siguri. O calmă reacționară reușise să trimită în Adunarea Electivă o majoritate retrogradă, ostilă progresului, partizană în dososul a fostului domn Bibescu. Se urma alegerea acestuia. În mijlul bucurii, stentilor stătea soarta întregului popor român.

Purtători ai unei vechi tradiții revoluționare, bucureștenii fuseseră în 1848 principalii sprâjini ai caplor revoluției. Acum, din nou, fracțiunea radicală — formată din elementele cele mai înaintate ale vremii — ridică la luptă masele bucureștene. „Tribunul” străbat străzile orașului chemând lumea pe dealul mitropoliei. Din șutele Ilfovului și chiar de mai departe, mii de țărani au călăbășit Bucureștii, venind să sprâjine lupta orășenilor.

În ziua deschiderii Adunării — la 22 ianuarie — deputații se văd așezați de o nestăvîrită mulțime. Păreau reînnoșiți și plini de viață.

reînnoșiți zilele din 1848. Caimacanii sint suierati, portile sunt deschise cu forța de călele de cizmari și de tinerii intelectuali ce conduceau asaltul mulțimii. Armata — ca și în 1848 — sovăie, de altfel, mulți dintre comandanții ei sint de partea justelor năzuințe naționale. Nu se trage nici un foc de armă, soldații stau pasivi, lăsînd uriașă mulțime să supună Adunarea aședului ei. Spaima cuprinde pe retrograzi. Soarta lor părea precuțită. În schimb, sprîjinită de mii de oameni de afară, ale căror strigăte răsunau pe dealul mitropoliei — inima orașului — minoritatea legată de progres se simte din ce în ce mai puternică. Două zile de discuții sterile, în care conservatorii își constată nepuțința și în care teama li se strecoară în inimă, li fac să se gîndească la o retragere din Adunare. În după amiaza zilei de 23 ianuarie ei își comunică gândul consuliului Rusiei. Acesta — deși reprezentînd guvernul țarist — îl se opune și îl cere continuarea lucrărilor. De altfel, Rusia sprîjinea înfăptuirea Unirii în aceeași seară, în hotelul „Concordia” de pe ulița Lipsanilor, se strîng frunțiișii partidei naționale spre a-și desemna candidatul la domnie. Discuții contradictorii sint intrerupte de propunerea de a fi ales domnul Moldovei. După o clipă de uimire — deși ideea circula — entuziasmul cuprinde pe cei prezenți.

În dimineața zilei de 24 ianuarie are loc cea de-a treia sesiune a Adunării Elective. Chemăți în sedință secretă, conservatorii sint surprinși de propunerea ce li se face și tot, odată fericiți de a găsi o ieșire „patriotică” din impas. Știu că și-ar fi pierdut viața, în cazul că și-ar fi ales candidatul dorit de ei. Lacrimi simulate de bucurie sau reale — fiind seamă de teama ce o aveau — cad din ochii deputaților majoritari. Imbrățișări dintre „oi și lupi” marchează revenirea deputaților în sala Adunării spre uimirea spectatorescilor prezenți. Apoi, un oșter duce mulțimii vestea cea mare a aporiei alegeri a domnului Moldovei și a înfăptuirii pe această cale a Unirii. Bucuria tuturor este mare.

de-a pe toate ulițele, pe toate răspînițiile, pe toate locurile publice ale Bucureștilor. Frații noștri tineri, continuă el, strigau acum din toată puterea energică a sufletului lor: Să trăiască Cuza! Să trăiască domnul nostru! Se aruncau în brațele unor aliora... ca cum toți, în general, ar li scăpat de jugul cel mai apăsător.

La proclamarea votului, muzicil tonară imnuri, clopotele sunau în întreg orașul — care pășea într-o nouă viață — în toate miinile străluciau torțe aprinse și strigătele milite de bucurie duceau departe vellea cea mare. Mulțimea străbate străzile fraternizînd cu ostașii, ducîndu-și bucuria în toate unghiurile capitalei Țării Românești, care urma să devină în curînd — după înfăptuirea Unirii administrative — capitala țării noi, a României. Unirea de fapt se realizase și în fruntea celor două țări poporul vedea un „domn nou”, omul cărui Kogălniceanu li spusese la alegerea sa din Moldova că deși desemnat la tron de 50 deputați el nu trebuia să uite niciodată milioanele de oameni peste care urma să domnească.

Bucureștii au trăit acum 99 de ani — în ianuarie 1859 — unul din cele mai mărețe evenimente ale istoriei populare noastre. Odată vechile rînduiri ale boierimii înlăturate, în fața maselor bucureștene și a miilor de țărani ce li se alăturaseră, se deschid zorile unei noi vieți. Multe din năzuințele celor mulți nu vor fi însă împlinite în acei ani, căci nu burghezia — clasă ce culegea roadele Unirii — era menită la aceasta. În schimb, astăzi, la aniversarea celor 99 de ani, urmașii celor strînsi atunci în preajma Adunării, le văd împlinite în noile zile luminoase ale socialismului.

Dan Berindei

Omul zăpezilor

Atenția opiniei publice a fost reținută în ultimul timp de relatările senzaționale ale hidrologului sovietic Alexandr Proin, care aruncă o lumină nouă într-o mai veche controversă a oamenilor de știință cu privire la existența unui „om al zăpezilor”.

Creдем interesant să prezentăm cititorilor un articol ce cuprinde date edificatoare în această chestiune.

Istoria omului zăpezilor, denumit de locuitorii Himalaiei și „leht” (sau „mirka”, „mi-go” etc.) începe odată cu urmele misterioase descoperite în secolul trecut de maiorul L. Wedell, în apropierea frontierei Tibetului, la o altitudine de 5180 metri.

Dacă acest prim comunicat a trecut aproape neobservat, în schimb, mai târziu, telegrama colonelului Ch. Howard-Bert, șeful unei expediții la Djomolu Ngmu (Everest) a făcut senzație în întreaga lume: colonelul declara că localnicii care li-au servit drept călăuze, li-au confirmat că urmele descoperite de el aparțineau „omului zăpezilor”. El li numea „metch kang-mi” (cuvîntul kang-mi însemnînd omul zăpezilor, iar metch — de origine tibetană, traducîndu-se prin „respingător”).

Ceea ce a fost văzut

În 1937, seoseu din trei locuri diferite informații ce semnalau urme misterioase. Ca și cele anterioare, aceste informații aparțineau unor oameni a căror seriozitate nu putea fi contestată de nimeni. De-a lungul cursului superior al râului Saluina, R. Kaubak observase cinci șiruri de urme ce aduceau întocmai cu amprentele pașilor unui om descult. Zoologii de la Muzeul de istorie naturală au găsit în aceste urme o asemănare cu maimuța denumită „langur”.

C. Teelman descoperise urme asemănătoare pe ghețarul Biaco din Karakorum (la înălțimea de 5800 m) iar S. Smith semnalase la Harvak (5000 m) urme asemănătoare. Cu ajutorul zoologilor s-a demonstrat însă că în realitate acestea nu erau decît urme ale labelor de urs. E. Chipton, conducătorul a numeroase expediții în munții Himalaia nu voia să admită această ipoteză, deoarece după părerea sa urmele pe care le descoperise se alinau cu strictețe pe o singură direcție, fără nici o deviere la dreapta sau la stînga unei axe mediane, așa cum se întîmplă la patrupede.

Verșuniua urmelor de urs a fost din nou pusă la îndoială atunci cînd John Hunt înfîlă, pe versantele muntelui Kanzenjang urme de pași, foarte asemănătoare pașilor omului, precum și în urma observațiilor lui A. Tombois, la Sikkim. La 200 sau 300 de metri în direcția vîntului se zăreau pe cineva mișcîndu-se. Contururile sale erau fără nici o îndoială asemănătoare celor ale unei ființe omenesci — declara acesta. Mergea în două picioare și din timp în timp se apleca pentru a smulge cițiva rododendroni. Pe fondul alb al zăpezii această ființă părea înspălmîntătoare: nu purta îmbrăcăminte. Peste cîteva clipe, se îndopărtă și dispăru printră tulpuri. Am cercetat amprentele picioarelor: atingeau

Mit sau realitate?

doar 15,2—17,8 cm. Cele 5 degete și partea scobită a tălpilor picioarelor erau foarte vizibile, în schimb, căciul era abia marcat. Erau fără nici o îndoială urmele unui biped”.

Alți oameni de știință au fost la rîndul lor trațați de anumite însuși ale omului zăpezilor. Eric Irl Chipton, despre care am mai amintit, a urmărit asemenea urme pe un ghețar și a ajuns la convingerea că această ființă poate să sară cu foarte multă îndemînă și în mod constant de pe un ghețar pe altul, sprîjîndu-se pe degetele de la picioare. Călugării din mănăstirile situate în munții Tibetului, ca și restul locuitorilor de prin aceste locuri, nu au nici o îndoială asupra existenței omului zăpezilor. În cartea sa: „Ascensiune pe Everest”, John Hunt citează relatările stărețului unei mănăstiri budiste aflată la o înălțime de 3700 metri. După spusele acestor

lui bătrîn, odinioară trăia în Tibet un trib întreg de „leht”. Acest trib a fost însă exterminat și abia atunci guvernul tibetean a pus această populație sub protecția legii.

Din luna ianuarie și pînă în mai 1954, o expediție engleză a cutreierat special munții Himalaia în căutarea omului zăpezilor. Din această expediție au făcut parte patru zoologi și antropologi. Ei au reușit să descopere în mai multe rînduri, pe zăpadă, urme de pași omenesci. Uneori, aceste urme erau foarte proaspete. Exploratorii au încercat să le urmeze pentru a regeși această ființă necunoscută. Dar n-au putut descoperi nimic.

La ce concluzii se poate ajunge?

Eliminînd din aceste relatări tot ceea ce aparține imaginației se

poate ajunge la următoarele concluzii: acest animal folosește mai ales mersul pe două picioare, dar în unele împrejurări, de pildă pentru a sări peste piăpăstiele deschise prin ruperea ghețurilor, se sprîjîna pe cele patru labe; urmele au dimensiuni diferite și aparțin probabil nu numai bărbatilor ci și femeilor și progeneriturii lor. Omul zăpezilor umbia singur sau în grupuri care nu depășesc niciodată numărul de patru însi.

O parte din datele existente nu sint desigur valabile, căci ele se referă la amprentele pașilor de urs. Totuși, o parte a acestor date sint nelndoios în legătură cu existența omului zăpezilor-antropoid.

După descrierile existente, el are statura unui adolescent sau chiar a unui adult; cu excepția feței, are tot capul acoperit cu păr de culoare cenușiu-brun; trăiește între limita superioară a pădurilor și zăpezilor eterne, unde li pot fi întîlnite mai frecvent urmele; se hrănește cu rădăcini de plante, ierburii boabe, cu insecte și mamifere mici.

Urmele pașilor ale pașilor omului zăpezilor sint interesante, ele ating o lungime de 25—30 centimetri. Talpa piciorului este mai lată decît cea a omului, iar primele două degete ale piciorului sint foarte groase și despărțite cu totul de celelalte degete. Această caracteristică întruose trăsăturile omului și maimuței fiind foarte asemănătoare amprentei lăstate de pașii omului primitiv din epoca de piatră în special ai omului de la Neanderthal, descoperit în 1952 în peșterile Italiei, fiind, după cît se pare, mai înnapoiat decît acesta.

Cele două sculpiuri ale capelor de oameni ai zăpezilor, pe care expediția din 1954 le-a găsit în mănăstirile din Himalaia prezintă un mare interes științific. Aceste sculpiuri sint păstrate de mai bine de 500 de ani. În timpul ceremoniilor religioase tradiționale, călugării care întrușpează pe omul zăpezilor, își pun aceste sculpiuri pe cap. Ele au înălțimea unor căciuli de piele de formă conică, înalte de 19 cm. și sint acoperite cu păr brun-roșcat; de-a lungul unei linii mediane, pornind de la frunte spre ceafă, se întînde o fîșie de piele netedă.

Datorită faptului că cele două sculpiuri sint venerate ca relicve sfînte, membrii expediției n-au putut intra în posesia lor. Ei au trebuit să se mulțumească cu un esanțon de păr, cu fotografiile și cu anumite măsurători. Unii savanți susțin că aceste sculpiuri aparțin într-adevăr unor capete de antropozoi aduși și că ele fac posibilă reconstituirea formei craniului antropozilor. Alții însă, cred că sint doar niște buciți de piele smulșă de pe spatele vreunui animal necunoscut, cărora li s-a dat apoi forma conică.

Acestea sint faptele. Unii le acceptă fără să se îndoiască de existența omului zăpezilor, alții însă afirmă categoric că aceste fapte care au produs atîta vîlvă nu sint altceva decît fructul imaginației.

L. Simonov și A. Almazov

Oamenii de știință au cuvîntul:

Știința a acumulat numeroase date ce demonstrează posibilitatea existenței oamenilor pe culmile înalte ale munților. Eminentul zoolog sovietic, academiicianul P. Sușkin (1885—1928) nu numai că a împărțit acest punct de vedere, ci chiar a afirmat că leagănul omenirii a fost în munții Himalaia, în Asia centrală și că strămoșii noștri au coborît abia mai târziu în vîl. Aceste date demonstrează în același timp că organismul omenesc suportă cu ușurință condițiile de viață la marile înălțimi ale munților. Letă de ce ipoteza existenței eventuale a unei ființe asemănătoare omului, care trăiește în munți chiar în zilele noastre, nu mi se pare să conțină nimic de necrezut

N. Șirotnin

membru corespondent al Academiei de Științe a R.S.S. Ucrainene

Cred că nu există suficiente dovezi în favoarea existenței unui om al zăpezilor. Condițiile existente în zona zăpezilor eterne sint atât de defavorabile unor așezări omenesci permanente, iar resursele alimentare atît de reduse, încît, în mod practic, toate acestea sînt excluse. Existenta unei ființe care nu dispune de mijloace tehnice de apărare împotriva factorilor naturali.

Dacă ar exista într-adevăr un tip de antropoid pe cale de dispariție, s-ar descoperi în mod inevitabil și scheletele sau cadavrele sale conservate de zăpezi și de frig.

Urmele aflate pe zăpadă nu constituie o probă suficientă deoarece, sub acțiunea razelor soarelui, urmele oricărui animal pot să ia forme dintre cele mai ciudate. Nu sint convinșător nici afirmațiile lui Chipton și Smith cu privire la specificul urmelor.

Am putut observa în munții Tian Șan că și ursul își creează cu ușurință drum în complicatul labirint al crăpăturilor unui ghețar.

Cred că problema omului zăpezilor ar trebui să intereseze pentru geologii obiectul unui studiu foarte minuțios.

A. Letaveț

membru al Academiei de Științe a U.R.S.S.

Urmele omului zăpezilor sint asemănătoare celor ale omului din Neanderthal, și par să aparțină chiar unei ființe mai înnapoiate. O altă dovadă a existenței omului zăpezilor sint sculpiurile (pielea smulșă de pe cap) descoperite în 1954 într-o mănăstire din Himalaia, de o expediție engleză.

În sfîrșit, există relatări populare ale existenței acestor locuri asupra întîlnirilor lor cu omul zăpezilor. Studiul tuturor acestor date permite să se creadă că în munții Himalaia, la mari înălțimi, situate între zona de păduri și cea a zăpezilor eterne, s-a păstrat un mic număr de specimene de antropozii mari, cu o organizare superioară, a căror evoluție li plasează deasupra maimuțelor antropozide, dar mai prejos decît oamenii cei mai primitivi ai epocii de piatră.

S. Obrucev

membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S.

Expediție în ATLANTIC

Acum cîteva timp s-a înnapoiat din prima sa călătorie de cercetări în Atlanticul de nord vasul sovietic „Mihail Lomonosov”. Pe bord se aflau și șase oameni de știință germani care au participat la expediție răspunzînd

invitației Academiei de Științe a U.R.S.S. Această călătorie a fost cea dintîi dintr-o serie de expediții care vor fi întreprinse de vasul „Mihail Lomonosov” cu itinerarii și programe de măsurători bine stabilite în cadrul Anului Geozic Internațional.

„Sedov” — una din navele care au participat la expediție.

Un lanț de ancoră lung de 15 km

În decembrie 1956 vasul, construit la comanda Academiei de Științe a U.R.S.S., a fost lansat de șantierul naval „Neptun” din Rostock. El are o capacitate de 3.900 tone brut și este prevăzut cu tot aparatul modern, necesar studiilor oceanografice și meteorologice. Astfel, el posedă o ancoră care poate fi aruncată la orice adîncime, făcînd posibile măsurătorile speciale ca, de pildă, măsurători de precizie în legătură cu curenții maritimi care pot fi efectuate numai dacă va săr este bine ancorat de fundul mării. Lungimea lanțului de ancoră este de 15 km. Instalația de cablu necesară se află într-o încăpere specială a proei.

La prima călătorie a vasului au participat li grupuri de lucru reprezentînd diferite discipline științifice ca hidrologia marină, meteorologia și aerologia marină. Participanții germani au alcătuit un grup de lucru separat, care s-a ocupat de studii meteorologice, precum și de măsurători în legătură cu radiațiile, temperatura curenții de aer și valurilor.

O bună colaborare

Grupul de lucru german a găsit tot sprijinul necesar la conducerea expediției. La propunerea oamenilor de știință sovietici, specialiștilor germani li s-a pus la dispoziție pe bord vasului un laborator de care s-au folosit

în exclusivitate. În timpul lucrărilor, între oamenii de știință sovietici și germani s-au stabilit relații tovarășești de colaborare. În sedințele de lucru comune s-a făcut un bogat schimb de idei și de experiențe, care a avut rezultate roșnice pentru ansamblul lucrărilor.

Itinerarul expediției a început la Rostock, continuînd prin strîmtorarea Sund și Kattegat, de-a lungul coastei de sud a Norvegiei și printre insulele Orkney și Shetland pînă în mijlocul Atlanticului. Călătoria a decurs în bune condiții meteorologice. Soarele strălucitor și marea calmă au format cadrul primelor stațiuni de măsurătoare, stabilite încă în Marea Nordului.

Punctul central al expediției l-a constituit însă un mare pătrat cuprins între Hebride, în fața coastei de nord-vest a Scoției, Islanda de sud și Irlanda de nord. Această regiune este celebră pentru furtunile ei mai ales în timpul toamnei așa încît și „Lomonosov” a trebuit să facă față unor puternice vijelii. Pe bord se afla și un laborator pentru studierea rezistenței vaselor, ceea ce a permis, ca în timpul furtunilor, să se verifice capacitatea de rezistență a navei „Lomonosov”. Potrivit spuselor experților, examenul a fost trecut cu succes.

Pe bordul vasului se primeau cu regularitate comunicatele stațiilor de măsurători, care stabileau coordonatele locului unde se afla vasul și respectarea programului de măsurători. Cînd vasul a ajuns în fața Islandei, zeul vremii s-a îmbîlînzit. Ziua era senină și însorită. Zorii roșietici făceau să strălucască vîrfurile acoperite de zăpezi veșnice ale masivului Vatna-Jökull, învăluite în nuanțe de roz și galben, și uriașe torene provenite din ghețari. Stația de măsurători stabilită în fața muntelui Orafa-Jökull a însemnat, fără îndoială, unul din cele mai frumoase momente ale călătoriei. În timpul nopții cerul Islandei se învălăua într-o feerie aureolă boreală de un verde lăptos.

Dar popasul a fost scurt. Călătoria trebuia continuată. Meru se fixau stațiuni noi. Meru răsuna scrisnelor cablurilor care se culundau în adîncimi aducînd geologilor date prețioase de pe fundul mării sau diferite specii de vietăți marine pentru laboratorul bio-

Ciștigătorii concursului organizat de A.R.L.U.S.

La concursul de creație literară, compoziție muzicală, artă plastică și artă aplicată pentru creșterea amănunțit, organizat de Consiliul General A.R.L.U.S. și Casa Centrală a Creației Populare, cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și a aniversării a 10 ani de la proclamarea R.P.R., au fost premiați următoarele lucrări:

PROZA:
Premiul I: Pia Chiriac — regiunea Constanța — pentru lucrarea „Om trăi și om vedea”.
Premiul II: Gavril Bica — regiunea Pitești („Teoria greblei”), Gh. Nica — regiunea București („Culegătorul de frăgi”).
Premiul III: Marin Iancu Nicolae — București („Cricom — siberianul”), Banu Rădulescu — Hunedoara („Flori de salcîm”), Irimia Străuț — Hunedoara („Achim”), Sulvok Maria — Oradea („A Lekkiismeret”).
Mențiuni: Constantin Penevici — Iasi; Maftei Nicolae — Galați; Marin Porumbescu — Constanța; Elena Moldovanu — Cluj; Vajda András — Baia Mare.

POEZIE:
Premiul I: Ciobotaru Silviu — regiunea Bacău (poemul „Cîntarea Fraților”); Săku Janos — Oradea („Füst a Házsongárdon”).
Premiul II: Constantin Ilie — București („Acstei țări”) și („Dealuri”); Jean Căzăvoi — Craiova („Fintina”).
Premiul III: Paul Alexescu — Bucu-

(Continuare în numărul viitor)

dr. G. Skeip

NOI PĂTRĂMII

Cum se naște o „doctrină”

Imaginați-vă că ne aflăm într-una din încăperile cele mai retrase ale Casei Albe: studioul de radio. Pereții, acoperiți cu un frumos tapet de piele de Cordoba, au fost construiți după toate regulile perfecte izolării. Nici un zgomot din afară nu poate pătrunde în interiorul studioului și nici o șoaptă dinăuntru nu scapă în afară. Secretul oricărei discuții este totuși asigurat.

Aici, în această încăpere în care nici pașii nu se aud, îngropați în covorul gros persan, s-au strâns în jurul mesei care ocupă aproape în întregime camera, 45 de persoane grave și tăcute. Sînt membrii Consiliului Național al Securității, organul cu cea mai mare autoritate în stat, chemat să hotărască în problemele cardinale ale politicii militare și ale politicii externe a Statelor Unite. Generalii și amiralii cu multe trese, șefii principalilor departamente, reprezentanții de încredere ai marilor finanțe și politici, cei 45 s-au reunit într-o ședință convocată după cel mai strict ritual al secretului absolut.

Calendarul arată: 7 noiembrie 1957. Pentru sute de milioane de oameni de pe întreg globul e ziua glorioasă aniversării a celor 40 de ani care au trecut de la izbînda Marii Revoluții Socialiste. Pentru cei 45 de la Casa Albă, ziua aceasta este mai neagră decît oricînd; în ajunul aniversării, so-

vieticii au lansat cel de al doilea satelit artificial. La gravitatea pe care o arborasea de obicei, cei 45 au adăugat o mare și disperată tristețe. Iar președintele Eisenhower, care a intrat de cîteva secunde, pare mai îmbătrînit și mai ostentiv decît s-a obișnuit să-l vadă în ultimul timp consilierii săi intimi.

Peste cîteva minute atmosfera grav și apăsătoare care domnea în studioul Casei Albe va deveni cu adevărat dramatică. Are cuvîntul William C. Foster, fost ministru adjunct al apărării, acum vicepreședinte al comitei Olin-Matheson Chemical Corporation, una din cele mai mari întreprinderi din industria chimică americană, ramură importantă a monopolului Rockefeller. Cu emoție repetă în glas: „Foster dă citire unui raport „top secret” întocmit de un asă numit „Comitet Gaither”. Conducătorul acestui comitet este o persoană bine cunoscut în cercurile guvernamentale din Washington. N-a împlinit încă 50 de ani, dar a acumulat o serioasă experiență în sfera intereselor marilor monopolisti. În ultimii ani el a fost președinte al „Fond Ford”, organizație care nu preocupă milioanele de dolari pentru a finanța activitățile de spionaj, diversione și subminare în țările în care regimul politic nu este pe placul marelui „business” american.

„Doctrina Eisenhower” s-a născut, în vîntul anului 1956, tot în urma unui raport al lui Nelson Rockefeller, care a reușit să convingă actuala Administrație (guvernul) că S.U.A. au datoria să intervină în Orientul mijlociu pentru a apăra interesele petroliere ale celor șase mari companii petroliere în fața celui mai mare monopol „Standard Oil of New Jersey”, care deține monopolul asupra petrolului în America de Nord. Pentru a simplifica „golarile” și la-

cunele” doctrinei Eisenhower ei consideră că „o necesitate imperioasă” pentru S.U.A. crearea de unități militare speciale capabile să intervină rapid spre a curma orice „situații ne dorite” în orice parte a lumii.

Cine stă în spatele noii „doctrine”

Este strălucim să ne amintim că „doctrina Eisenhower” s-a născut, în vîntul anului 1956, tot în urma unui raport al lui Nelson Rockefeller, care a reușit să convingă actuala Administrație (guvernul) că S.U.A. au datoria să intervină în Orientul mijlociu pentru a apăra interesele petroliere ale celor șase mari companii petroliere în fața celui mai mare monopol „Standard Oil of New Jersey”, care deține monopolul asupra petrolului în America de Nord. Pentru a simplifica „golarile” și la-

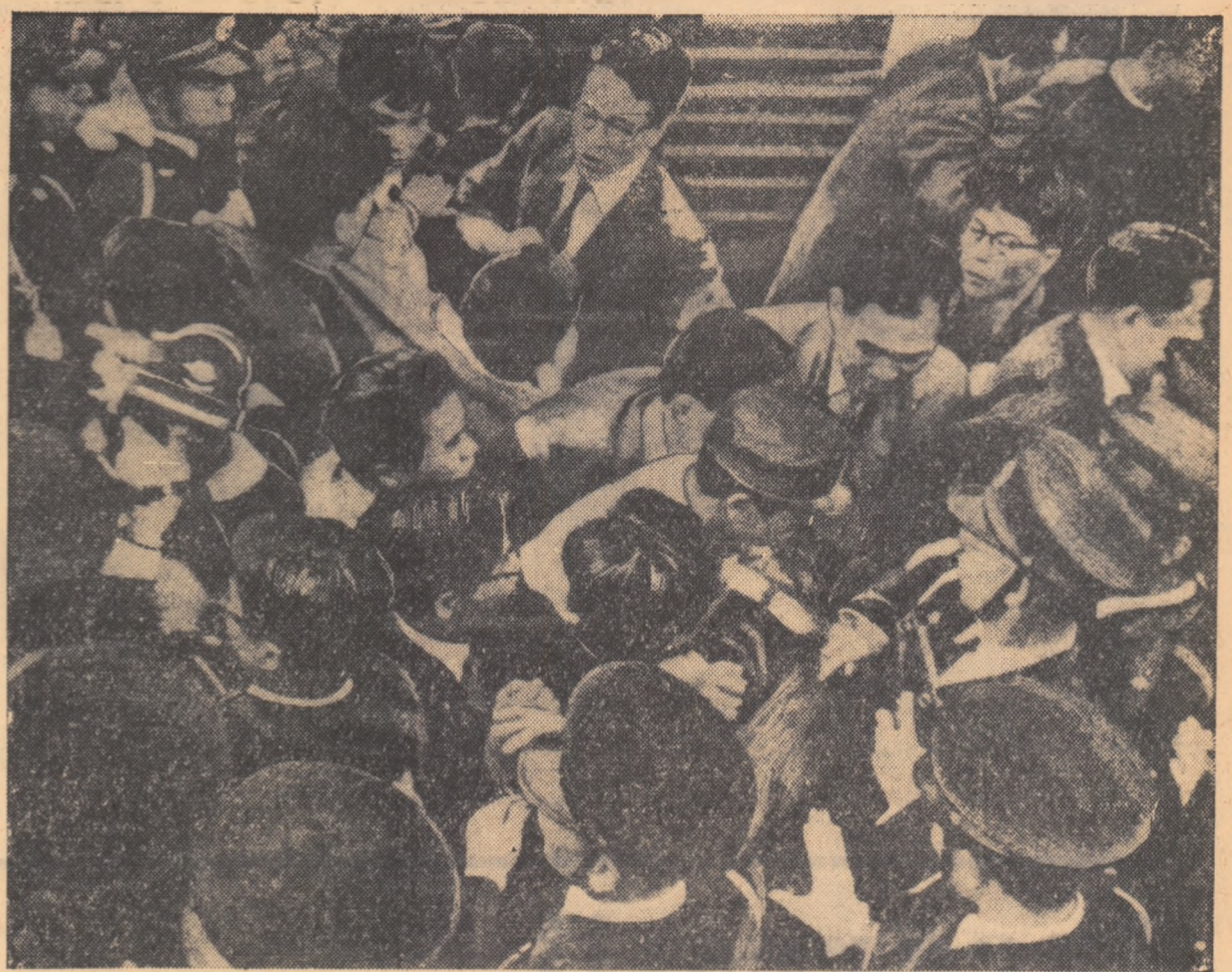
bombardier greu — spunea atunci președintele pe bună dreptate, vorbind în fața directorilor de ziare din S.U.A. — echivalează cu costul construirii a 30 de școli, sau două centrale electrice care să alimenteze fiecare cîte un oraș de 6000 locuitori, sau a două mari spitale complet echipate. Pentru un singur avion de vînătoare platim prețul a 500.000 bușeli de grâu, iar pentru un distrugător — prețul locuințelor pentru 8000 de persoane.

În ianuarie 1958 se spune: o sarcină principală este „asigurarea securității prin menținerea forței”. S.U.A. trebuie să-și sporească numărul bazelor militare, să înlătuască în ritm accelerat programele de creare a unor sisteme de rachete eficiente, să construiască tot soiul de unități mobile care în caz de nevoie să poată duce războiul local.

Sînt idei scoase din rapoartele Gaither sau Rockefeller? Nu! Ele aparțin chiar președintelui Eisenhower și se găsesc în tradiționalul mesaj „cu privire la starea Uniunii”, citit la 9 ianuarie în fața celor două camere reunite ale Congresului. O dovadă în plus că politica guvernului S.U.A. coincide atât de perfect cu interesele monopolistilor, încît documentele de stat repetă nu numai conținutul, dar și frazele din rapoartele și „doctrinile” inspirate sau întocmite direct de reprezentanții business. Doctrina Rockefeller este completă doctrina Eisenhower, bugetul propus de Eisenhower oglindește revendicările Rockefeller, iar Comitetul Gaither, emanatie a acelorași frați Rockefeller, le pregătește anticipat justificarea.

Primul război mondial a adus Rockefeller un profit net de 450 de milioane dolari și o piață de desfacere cuprinzînd teritoriul ocupat de trei sferturi din populația globului. Prețul acestui câștig enorm l-au plătit milioane de oameni care și-au dat viața pe cîmpurile de luptă din Europa. În cel de al doilea război mondial au murit 27 milioane de oameni, iar Rockefeller au câștigat 2.127.000.000 dolari. În bilanțul suterelor de întreprinderi pe care le controlează John D. Rockefeller, Winthrop, Lawrence și David Rockefeller, cei cinci nepoți ai lui John D. Rockefeller I, petrolul, singele și aurul se confundă și se contabilizează toate la profit. Pînă acum dinastia Standard Oil n-a fost obișnuită să piardă. În al treilea război mondial însă, le-a aduce cu siguranță nu numai pierderi în registre ci și pierzanie — lor și tuturor făuritorilor de „doctrină” și „rapoarte” menite să întredină atmosfera de încordare și nesiguranță în lume.

M. Mihail

O imagine caracteristică pentru Japonia anului 1958: polițiștii înarmați risipind cu forța o demonstrație pașnică a cetățenilor care cer interzicerea armelor de exterminare în masă

AFACEREA AUDIN

Întrebat recent ce crede despre „afacerea Audin” și dacă nu este oportunitate să intervină pentru lămurirea ei, d. Félix Gaillard, primul ministru al Franței, a declarat că nu știe nimic despre existența unei asemenea „afaceri”, dar că „se va informa”.

Răspunsul acesta era, firește, un mod de eludare mai mult sau mai puțin abilă a unui răspuns așteptat cu înfrigurare de opinia publică franceză. Nu era într-adevăr de presușă, ceea ce știa întreaga Franță, rămasese necunoscut tocmăi primului ei ministru. Dar, cunoscîndu-se pe de o parte relațiile domnului Gaillard cu cercurile intelectuale franceze și, pe de altă parte, rolul acestuia în viața politică și socială a Franței, era de așteptat ca un răspuns categoric să fi produs încă o deziluzie, pe lîngă toate celelalte de pînă acum, în desfășurarea unei tragedii care înșingărează o țară și păstrează bunul renume al ației. E vorba de Algeria, căci „afacerea Audin” este unul din ultimele aspecte ale ei.

Se știe că alături de forțele progresiste ale societății franceze, cercuri largi de intelectuali au pledat îndelung și insistenț pentru rezolvarea echitabilă și umanitară a problemei algeriene. Afectată de proporțiile tot mai mari ale intervenției armate, de perspective tot mai reduse ale unor succese pe calea focului și a sabiei, înspăimîntată de abuzul deschis între populația algeriană și metropola și de ororile represiviunii, intelectualitatea franceză și-a spus cuvîntul prin atitudini personale sau prin manifestări colective.

Maurice Audin, o tinăr și mare speranță a științei franceze, și-a spus și el cuvîntul în această gravă problemă. Și, într-o bună zi, la 11 iunie 1957, a fost arestat la Alger de o companie de parașuțiști. De atunci nu s-a mai știut nimic despre el. Toate insistențele prietenilor, toate intervențiile unor delegații de oameni de știință pe lîngă oficialități, nu au dus la nici un rezultat. Audin fusese dat „dispărut”.

Nu trebuie prea multă înțelegere pentru a sesiza înțelesul acestui termen. În condițiile războiului din

Algeria, „dispărut” este echivalentul altfel de cunoscutului la noi pe vremuri „lugit de sub escortă”. Unul din martorii unui simulacru de anchetă, un parașuțist, a declarat într-adevăr că Audin încercase să fugă cînd era coborît dintr-un „jep” pentru a fi urcat într-un camion. Așa că discreția totală de mai tîrziu a autorităților devine explicabilă.

Dispariția lui Audin coincide cu data la care trebuia să-și susțină teza de doctorat în matematici. La Sorbona, susținerea unei teze este legată de anumite tradiții și de un ceremonial strict, care datează de secole. Nu se cunosc cazuri cînd aceste tradiții și acest ceremonial să fi fost înfrînte. Și cu toate acestea, „cazul Audin” este cel primul care s-a abătut de la strictețele prescripțiilor. Universitatea franceză a vrut să facă din susținerea acestei teze o manifestație simbolică și a reușit. Pentru prima dată o teză a fost susținută în absența candidatului. Pentru prima dată la Sor-

bona, un profesor a umplut toate întrebările cu calculele elevului său „dispărut”.

Tezele sînt la Paris unul din spectacolele „orașului-luminat”. Cînd teza de doctorat este prezentată, ea este citită în public, în fața unei comisiuni de cîștig și de pierdere. Comisiunile de cîștig și de pierdere sînt compuse din profesori și studenți. În ziua de cîștig, profesorul este primit în sala „sala profesorilor”. În ziua de pierdere, profesorul este primit în sala „sala studenților”. În ziua de cîștig, profesorul este primit în sala „sala profesorilor”. În ziua de pierdere, profesorul este primit în sala „sala studenților”.

„Nu aplaudați! Vă rog să păstrați numai un minut de tăcere”. Minutul acesta de tăcere era într-adevăr mai elocvent ca toate aplauzurile sau discursurile. El marca hotărîrea poziției universității și a științei franceze în problema algeriană. El reafirma în circumstanțe atât de inuzitate condamnarea unei politici și a unor metode renegate de tradițiile spirituale franceze.

Deși n-avea decît douăzeci și cinci de ani, Maurice Audin era profesor la Universitatea din Alger. Profesor la o asemenea vîrstă într-un sistem de învățămînt în care o catedră universitară este încoronarea unei îndelungate activități științifice; profesor universitar fără să fi posedat doctoratul — condiție sine qua non în acest sistem — iată două excepții rarissime reunite în persoana unui și aceluiași individ.

Dar Maurice Audin se bucurase de harul marilor matematicieni: precocitatea. Uimise din prima zi pe profesorii săi prin soluții personale ale unor probleme grele sau insolubile. Într-un articol din „Lettres Françaises”, René de Possel, profesorul său, scoate în relief intuiția științifică excepțională a lui Audin și importanța lucrărilor sale. Rezultatele primelor lui cercetări au făcut obiectul unor comunicări la Academia de Științe. Precupărilor lui se îndreptau spre domenii foarte puțin frecventate și în care de mai bine de o jumătate de veac nu se mai semalaseră progrese. Intențiile lui Audin se dovediseră fecunde. Era un deschizător de drumuri.

Era atât de tinăr atunci cînd căpătase primul grad în învățămîntul universitar, spune de Possel, încît acesta a înîmpinat cele mai mari greutăți, „pentru a convinge pe bibliotecarul universității că făcea parte din personalul didactic al Facultății de Științe și că, în această calitate, are dreptul să aibă acces la cărți”. Încă din primele zile de studii a urcat în jurele toate treptele învățămîntului universitar și lucrările sale au obținut un număr de comunicări la Academia de Științe. Teza la care a lucrat patru ani este și ea revoluționară. Aplicațiile ei teoretice și practice — în domeniul calculatoarelor electronice — sînt numeroase. La Universitatea din Caen, profesorul Apéry și-a consacrat cursul de anul acesta descoperirilor lui Audin. Dar încă din 1956, rezultatele ei primordiale au făcut obiectul unor discuții la congrese de specialitate.

Și o astfel de viață, închinată științei și care ar fi fost destinată să străjuească pe firmamentul spiritualei franceze alături de atîtea altele stiele ale patriei sale, s-a irosit într-o noapte de zădărnici, în nisipul arzător al războiului, sub gloanțele cine știe cărei brute din „legiunea străină”.

Astfel, „cazul Audin” este cazul omului de știință, care credincios tradițiilor umanității franceze, a luptat împotriva atitudinilor în problema algeriană. Audin n-a ascuns într-adevăr nimic din ceea ce credea. Născut și crescut în Algeria, își dădea seama de prapăstia pe care o deschisese politica oficială. Dar „cazul Audin” e și cazul universității franceze, care a înțeles să reacționeze public.

Deplîngînd pierderea lui Audin, știința franceză a deplîns și o politică care împinge treptat dar sigur tot mai mult Franța pe plan mondial secundar.

Dar prin „cazul Audin”, știința franceză a mai arătat un lucru esențial: că speculațiile pe care o deschisese politica oficială, dar „cazul Audin” e și cazul universității franceze, care a înțeles să reacționeze public.

V. Dascalu

Un „șoc psihologic”

Dar tocmai H. Rowan Gaither Jr. — acesta e numele întreg al personajului — lipsește de la ședința Consiliului Național al Securității. Cu cîteva zile înainte terminării raportului întocmit de Comitetul care-i poartă numele, a suferit un atac de cord. Același lucru i s-a întimplat și unui alt membru al Comitetului Gaither. La Washington s-a răspîndit imediat zvonul că cei doi auri principali ai raportului au fost și primele lui victime.

Dar ce grozăvii conținea acest document, încît sub imperiul lor doi oameni de loc susceptibili a fi slabi de înțeles au putut suferi un șoc atât de grav? Din expunerea textului lui Foster au aflat-o îndată cei 45, iar din „indiscreta” dirijată a cercurilor interesate au aflat-o cînd și contribuabilii americani, căci ei erau cei vizajați în primul rînd de autorii raportului. Ideea centrală este leit-motivul politicii „de pe poziții de forță”: născocirea „amenințare sovietică” și grava rămînire în armă a producției americane în domeniul armelor-rachetă. Autorii raportului avertizează Congresul și guvernul că fără o spori-rire imediată a cheltuielilor militare anuale cu încă 8 miliarde de dolari S.U.A. se vor pomeni... în fața unei „catastrofe militare”.

Mai mult, raportul Gaither cere ca efortul financiar excepțional să fie susținut timp de 10 ani, ajungîndu-se la un buget de cheltuieli militare de 90 miliarde de dolari, adică mai mult decît dublul bugetului militar trecut, pentru a se putea obține iarăși „superioritatea” asupra U.R.S.S. În orice caz, raportul menționează că, indiferent de proporțiile efortului, nu există nici cea mai slabă speranță ca S.U.A. să ajungă din urmă Uniunea Sovietică pînă în 1960.

Este de ajuns să vedem cine sînt autorii acestor teribile avertismente ca să înțelegem ușor de ce și în folosul cui sînt chemați contribuabilii americani să-și strîngă la maximum cureaua și să verse trezoreriei jumătate din fiecare dolar pe care-l cîștigă. În afară de mr. Gaither și de substitutul său Foster, din Comitetul respectiv mai figurau, printre alții, multimilionarul Robert Spage, președintele corporației „Spage Electric Company”, marele financiar Robert A. Lovett, fost ministru al apărării, Paul H. Nitze, fost consilier de politică externă al lui Truman, John J. McCloy, președintele Consiliului de directori al lui „Chase Manhattan Bank”, care aparține Rockefellerilor și — last but not least — însuși Lawrence Rockefeller, unul din cei cinci frați care reprezintă astăzi dinastia petrolieră întemeiată în secolul trecut de primul Rockefeller.

Marile monopolisti în frunte cu Rockefellerii, ahiții după obținerea noilor comenzi militare, nu s-au mulțumit numai cu publicitatea imediată făcută raportului Gaither, în ciuda caracterului său strict secret. Pentru a-ți căi mai repede o noșă psihologică și a obține un efect de „șoc psihologic”, după rețetele de altfel ori experimentale de specialiști în materie, Rockefellerii și-au decis să apară ei înșiși în arenă. La 6 ianuarie 1958, presa americană a publicat, ca un material de mare senzație, un nou document, „Raportul grupului Rockefeller”, căruia i-au și dat numele de „doctrina” Rockefellerilor. Acest raport consacrat problemelor politicii și strategiei războiului a fost elaborat în preajma deschiderii celui de al 85-lea Congres al S.U.A. în scopul vîdit de a justifica creșterea masivă a cheltuielilor militare, propusă de președintele Eisenhower pentru anul buget pe 1958. Raportul a fost întocmit de un grup de capitaliști și experți militari ame-

ricani sub conducerea nemijlocită a unuia dintre frații Rockefeller și amine Nelson Rockefeller, fost consilier special al președintelui Eisenhower.

Ca și raportul Gaither, documentul Rockefellerilor se arată alarmat de faptul că „Statele Unite pierd războiul superiorității față de U.R.S.S. în întrecerea militară”. Făcînd bineînțeles abstracție de faptul că Uniunea Sovietică a dovedit prin fapte (reconstrucție nouă, reducere a efectivelor militare, de pildă) că nu intenționează să încalce uz de superioritate ei incontestabilă în domeniul militar pentru a amenința alte state, monopolistii deveneră proaspăt „doctrinari” urmăresc, evident să aștețe și mai mult psihoză războinică și să-i facă pe americani să de rînd să accepte fără murmur noul val de fiscalitate în scopul satisfacerii cheltuielilor militare necontenit sporite. Ce propun Rockefellerii? Un program complex în principal din trei puncte și anume:

1) Să se sporească imediat cheltuielile militare ale S.U.A. cu 3 miliarde de dolari pe an și să se continue în același ritm alocările sporite în anii următori;

2) Să se reorganizeze radical instituțiile militare centrale din S.U.A. pentru a face ca mașina militară americană să fie orgina de lape;

3) Întreaga strategie militară a S.U.A. să fie subordonată pregătirii altui centru ducerea unui război „total”, cît și a unor „războaie mici”, în care — după cum afirmă fără nici o jenă autorii raportului — „va fi aproape inevitabilă folosirea armei nucleare”.

Dar pe lîngă aceste trei puncte,

devedîndu-se inoperantă.

Într-un moment de relații de destindere internațională, în urma eocului stîrnit de ofensiva de pace a Uniunii Sovietice, sesiunea de la Ankara ar urma să repete tentativa de subordonare planurilor Pentagonului făcută cu ocazia sesiunii de la Paris a consiliului N.A.T.O. În noua lor funcție de paratrăznet, statele asiatice, care ar accepta armele nucleare și rachetele, ar degaja intructiva teritoriul american de greutatea principală a represaliilor. Dar, în afara Turciei, nici în Irak, nici în Iran și nici în Pakistan guvernul nu se arată dispus să „marșeze”. Perspectivele unei implicări într-o conflagrație, datorită joncțiunii sistemului de la Bagdad cu acela al N.A.T.O., nu ispltesc pe nici un om de stat din Orientul apropiat și mijlociu. Dimpotrivă, rezerve tot mai categorice se aud în fiecare zi.

În asemenea condiții, declarația „Tass” cu privire la conferința de la Ankara, ca de pe un teritoriu gata pregătît, Demascînd scopurile agresive și de dezbinare ale pactului de la Bagdad, accentuînd substratul petrolier al politicii Statelor Unite în această parte a lumii, declarația „Tass” se face ecou asprațiilor naționale și sociale ale țărilor din această zonă.

Despre Uniunea Sovietică s-a putut spune că a fost prezentă la sesiunea N.A.T.O. de la Paris, deși nu a participat la dezbateri. Dar no-tele trimise în ajun stărilor membre făcuseră ca punctul

In jurul unui proiect

Cercurile guvernamentale franceze au pus din nou pe tapet problema reformei constituționale. Încovîndu-se tradiționalul pretext al nevoii unor guverne „stabile”, se proiectează amendamente care vor lăsa profundă senzație democratică.

Neglijîndu-se faptul că formativul guvernamentale ale ultimilor zece ani au înălțat indiciile țărilor și că toate cabinetele au fost rezultate unor simple combinații pentru a eluda voința alegătorilor, se urmărește a se da constituției o structură favorabilă unui regim care frizează dictatura.

Astfel, se intenționează să se introducă posibilitatea dizolvării Camerelor în cazul unui dezaocor cu guvernul; în cazul unui vot defavorabil guvernului, acesta ar avea dreptul să considere pe cei ce s-au abținut de la vot ca votînd pentru dînsul; în sfîrșit, inițiativa legilor economice și financiare ar fi luată de deputații.

Este evident că toate tre măsurile ar favorize „stabilitatea”. Dar asemenea stabilitate ar consta într-o permanentă santajare a componenței Camerelor; ea ar permite ca legile să fie hotărîte cu o minoritate de voturi; în sfîrșit, sub pretextul economic, legile cu caracter social ar ieși din sfera competenței parlamentare.

Problema care se pune este însă dacă guvernul

Gaillard va găsi în siml actualului parlament voințele necesare, dacă deputații vor consimți de buna voie la abandonarea drepturilor de care se bucură în virtutea constituției încă în vigoare. Și intrucît modificările nu pot fi făcute decît în cadrul prevederilor constituționale actuale, un eșec ar veni în fața parlamentului ar avea ca urmare apelul la un referendum popular.

Dar pulsul popular s-a putut vedea în repetate rînduri. Toate alegerile au marcat orientarea netă spre stînga și opiniei publice. Guvern de stînga și nu reformă constituțională a fost și a rămas într-adevăr verdictul constant al alegătorilor francezi.

O prezență nevăzută

În intenția inspiratorilor și organizatorilor ei, sesiunea din ultimele zile ale lui ianuarie a consiliului blocului de la Bagdad trebuie să aibă o importanță deosebită. În săptămîna care o va preceda, Cabot Lodge, reprezentantul Statelor Unite la O.N.U. va vizita statele asiatice membre. Secretarul Departamentului de Stat, Dulles, va participa la dezbateri, deși, oficial, Statele Unite nu fac parte din cel comitetul militar al pactului. Ambele prezențe pledează pentru o acțiune energetică de „activare” a blocului, participarea singurului stat occidental de pînă acum, Marea Britanie,

de vedere sovietic să nu poată fi trecut cu vederea. Și de astă dată — dat fiind profundul eocul înregistrat de declarația „TASS” în rîndul stărilor musulman — se poate spera că anticipație că Uniunea Sovietică va fi prezentă la Ankara.

Subterfugii inutile

Oricît ar fi vrut, puterile occidentale n-au putut respinge de plano propunerea sovietică de întîlnire la nivel înalt. Această propunere corespundea intr-adevăr altfel de mult aspirațiilor profunde de pace ale opiniei publice occidentale, încît guvernul care au trebuit să răspundă noilor trimise de primul ministru Bulganin au fost silit să-și lăse seama de starea de spirit ambientantă.

O oarecare similitudine a răspunsurilor vîdește consultarea prealabilă. Dar, și în cea mai mare parte, inspirată Departamentul de Stat. Argumentele, sau mai bine subterfugurile utilizate, amănesc prea bine de vechi leit-motiv al domnului Dulles pentru a nu se face prea mari stuzicii asupra independenței de vederi și de atitudini ale semnatarilor. Dulles se opusese mai de mult și în repetate rînduri unei întîlniri „nepregătite”. Și de astă dată se insistă mult, aproape exclusiv „ asupra „pregătirii” întîlnirii.

Pragadar, din răspunsurile

A. B.